

17. Az NSZK tudományos és műszaki információ hálózatának fejlesztése és az EURONET-hez csatlakoztatása

A szükségletek elemzése és közelebbi meghatározása; a koncepció fejlesztése; a hálózat egyes elemeinek felszerelése; szabványos felhasználói nyelv bevezetése.

Érdemesség a támogatásra

Az, hogy valamely projekt támogatásra érdemes-e, attól függ, milyen mértékben járulhat hozzá a tájékoztató program céljainak eléréséhez. A követelmények:

a projekt teremtsen meg, ill. növelje az információk rendszer teljesítőképességét és gazdaságosságát;

hangolja össze a tájékoztatást a sokrétű felhasználói igényekkel, és ezáltal hozza a felhasználók közelébe a szolgáltatásokat;

mind országos, mind nemzetközi szinten teremtsen összehangolt tájékoztatói tevékenységet és együttműködést.

A támogatáshoz szükséges eszközök mértéke legyen arányban a kutatás és fejlesztés eredményeinek, ill. az információk szolgáltatásoknak társadalmi hasznával.

Ennek megítéléséhez a következő kritériumokat kell figyelembe venni:

a projekt konkrét, eseti jelentőségén túlmenően is példamutató;

a támogatás eredményei általánosan ismertethetők és publikálásra is kerülnek, lehetőleg a minisztérium kutatási jelentéseiben;

a létesítmény különösen alkalmas a terv keresztülvitelére.

(LECHMANN: Der Bundesminister für Forschung und Technologie = Nachrichten für Dokumentation, 26. köt. 4/5. sz. 1977. p. 191-192.)

(Dezső Zsigmondné)

A döntési folyamatok és információval való ellátásuk sajátosságai

A döntési folyamatok ellátása információkkal egyre fontosabb feladat. Az eredményes információellátás kialakításához mindenképp a *döntési folyamatok lényegével és sajátosságaival* kell behatóan megismerkedni.

A döntési folyamat azoknak a résztvevőknek az összessége, amelyeket a döntésre jogosult személyek vagy testületek meghatározott indíték nyomán *adott cél elérése érdekében* kénytelenek elvégezni.

Formai szempontból a döntések létrejöhetnek

a teljes biztonság vagy a kisebb-nagyobb kockázat feltételei közepette;

a teljes vagy részleges informáltság birtokában vagy információ hiányában;

teljes vagy részleges algoritmizáltság mellett, illetve algoritmizáltság hiányában.

Tartalmilag a döntések aszerint oszthatók, hogy milyen földrajzi régióra, témára vagy funkcióra vonatkoznak;

milyen időbeli (rövid-, közép- vagy hosszú távú) kihatásuk van;

mennyire specializáltak;

mennyire összetettek és bonyolultak.

Bár minden döntési folyamat egyedi folyamat, az *alapvető szakaszai azonosak*. A döntési folyamatok általában a következő *szakaszokra* oszthatók:

a probléma keletkezése,

a probléma megfogalmazása,

a probléma tüzetes felderítése,

analógiák keresése más területeken,

megoldási variánsok kimunkálása a koncepció szintjén,

a koncepció felülvizsgálata és megvitatása,

a döntéshozatal.

A döntésre jogosultakat általában *három vonatkozásban kell cselekvésre ösztönözni*:

ne térjenek ki a döntés elől, illetve ne halogassák a döntést;

döntésük programozható, tartalmilag helytálló, gazdaságos, végrehajtható és ellenőrizhető legyen;

a megfelelő feltételek mellett, a döntési folyamat során minél több időt és szellemi energiát takarítsanak meg.

Mindezt figyelembe véve, a döntéssel szemben *az alábbi követelményeket kell támasztani*:

az adott problémát helytállóan és felelősségteljesen fogalmazza meg;

a döntés a lehető legteljesebb informáltságon alapuljon;

az adott problémát helytállóan elemezze;

a döntés több előzetesen kimunkált alternatívából való választás alapján történjen;

a döntést kellő időben és az összefüggések figyelembevételével hozzák meg;

a döntés legyen egyértelmű, világos, ne legyenek káros következményei;

a döntés a végrehajtásban résztvevők számára legyen elfogadható s ennek eredményeként valóban hatékony;

a jó döntés a végrehajtók számára lehetővé teszi az aktivitást és a kezdeményezést;

a döntésnek biztosítania kell a végrehajtáshoz szükséges valamennyi feltételt is.

Összefoglalva: *a jó döntésekben az intuitivitás és a tudományos megalapozottság összhangja valósul meg*. A tudományos megalapozás nagymértékben függ a megfe-

lelően kiválogatott információktól, azok minőségétől (tartalmától és formájától), kellő időben való szolgáltatásától és hatékonyságától (releváns, illetve pertinens voltától). A döntéselőkészítést szolgáló információk tevékenység az információk rendszerektől megköveteli:

az információforrások komplex feltárását (az információk *komplex feltárásának elve*);

a múlt, jelenre és a jövőre vonatkozó információk beszerzését (a feltárt információk *időbeli komplexitásának elve*);

az adott régió vagy szervezet szempontjából számításba jövő valamennyi információ beszerzését (a feltárt információk *területi komplexitásának elve*);

a feltárt adatok pontosságát, megbízhatóságát és összehasonlíthatóságát (a feltárt információk *objektivitásának elve*);

az adatgyűjtés, adatmegőrzés és adatfeltárás teljességét (a feltárt adatok *teljességének elve*);

az adatfeltárás tartalmi-formai alkalmasságát (a feltárt adatok *hatékonyságának elve*);

az adatszolgáltatás célszerűségét (az adatszolgáltatás *célszerűségének és címzettségének elve*);

a döntésre jogosultaknak szolgáltatott információk kollektív és konzultációs alapon való összeállítását (az adatszolgáltatás *komplexitásának és szakszerűségének elve*);

a szükséges információk összeállításához más adatbankok és információtárak felhasználását (a releváns információk rendszerek *kompatibilitásának hasznosításával kapcsolatos elv*);

a korszerű technika felhasználását (az automatizált rendszerek *hasznosításának elve*).

Az érvényesítendő elvek sorából látható, hogy a döntéselőkészítő információk komplex jellegűek, vagyis egyidejűleg elemzők és szintetizálóak. A döntésre jogosultak színvonalas információellátása – az optimális döntéshozatalon kívül – általában elősegíti az érdekeltek fejlődését is.

A kérdés ma még az, hogy mikorra válhat általánossá a döntések optimális információk előkészítése. Sajnos, egyik napról a másikra nem, mivel megfelelő információgyűjtemények, jól felkészített információk szakemberek, valamint oly módon kiképzett döntéshozók kellenek hozzá, akik tisztában vannak saját információellátásuk fontosságával.

/WIESENBERGER, I.: *Význam rozhodovacích procesu a jejich informací = Československá Informatika*, 19. köt. 7–8. sz. 1977. p. 210–214./

(Futala Tibor)

Döntések információk előkészítésének lélektani sajátosságai

Döntések előkészítésében és meghozatalában az információknak igen nagy szerepük van. Elsőrendű követelmény tehát, hogy minél jobban megismerkedjünk azokkal a lélektani folyamatokkal és sajátosságokkal, amelyek az információk befogadását és átalakítását kísérik. Noha az ezzel kapcsolatos kutatások viszonylag későn kezdődtek, a szovjet és a nemzetközi szakirodalom máris egyértelműen tükrözi hasznosságukat és eredményességüket.

Az első többé-kevésbé szisztematikusan kutatott kérdéskör a *problémamegoldás előtt álló egyén információk tevékenységének főbb sajátosságaiba* enged bepillantást. Ezek a következők:

1. A konkrét probléma megoldására hivatott egyénhez érkező információk felhasználásának mértéke attól függ, hogy a megoldást illetően kialakította-e már a maga koncepcióját. A koncepció megváltoztatásához jóval több információra van szükség, mint a kialakításához. Ebből következik: *az információszolgáltatást a döntéselőkészítés kezdeti stádiumában célszerű megkezdeni.*

2. Az emberi döntés objektív volta jelentős mértékben függ a beérkező információk hitelességétől és teljességétől, miközben mindig azok az információk kerülnek meghallgatásra, amelyekhez a legegyszerűbben lehet hozzáférni. Következésképpen *az információforrások minél teljesebb feltárása és hozzáférhetővé tétele elsőrendű feladat* a döntések objektivitásának növeléséhez.

3. A problémák bonyolultsága és fontossága hatással van az információk befogadásának teljességére és minőségére. A túlságosan egyszerű és a túlságosan bonyolult problémák megoldása előtt álló ember információbefogadása lanyhává válik. Ezért a döntéselőkészítő információkat az *egyszerű problémák megoldásakor* helyes oly módon csoportosítva összefoglalni, hogy a kérdéskör egésze a maga teljességében áttekinthető legyen, míg *a bonyolult problémák megoldásakor* helyesebb a döntést kívánó rész kérdések fontossági sorrendjében csoportosítani, s így az egyes döntéseket megkönnyíteni.

A második kérdéskör, amelyre a kutatások koncentrálnak, a *különféle típusú döntések információfelhasználását* igyekszik tisztázni. Eddig az alábbiak bizonyosodtak be e tekintetben:

1. Információszolgáltatásra az alkotó és a nem alkotó jellegű, a heurisztikus és az algoritmikus problémamegoldások előtt egyaránt szükség van. Másként szólva: *egy-egy feladat attól függetlenül igényli az információkat, hogy megoldásában mekkora rész jut az emberre és mekkora a gépre.*

2. Az alkotó feladatok információellátását nem a szűken vett célszerűséggel, hanem a témáról való széles körű tájékoztatással kell megvalósítani, mivel itt nagy